

Dia 1

**Gedragsveranderingen
na traumatisch
hersenletsel en
subarachnoïdale
bloeding**
door Lieve Joma

HERSENLETSEL
CONGRES 2021

umcc ICONS

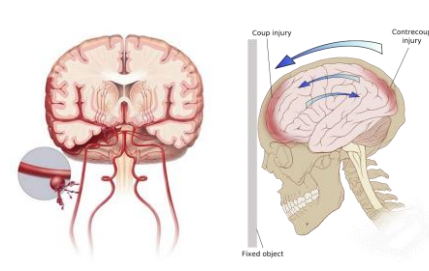

Dia 2

Subarachnoïdale bloeding (SAB)   Traumatisch hersenletsel (THL)

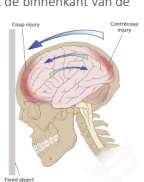

Dia 3

Traumatisch hersenletsel

- Ontstaat door een kracht die van buitenaf inwerkt op de schedel
  - Bijv. verkeersongeval of val van hoogte
- De hersenen komen met kracht in aanraking met de binnenkant van de schedel
  - Schade van grijze stof
  - Coup-contrecoup
- Bewustzijnsstoornissen
  - Kort bewustzijnsverlies tot coma
  - Ernst en duur vormen indicatie voor ernst THL

Dia 4

Glasgow Coma Scale

EMV-score	Reactie patiënt
E-score Openen van de ogen	1. Niet 2. Alleen op pijnprkkelers 3. Ook op aanspreken 4. Spontaan
M-score Motorische reactie	1. Geen 2. Streckkrampen 3. Abnormaal buigen 4. Terugtrekken 5. Lokaliseren 6. Opdrachten uitvoeren
V-score Verbale respons	1. Geen respons 2. Onverstaanbaar (slechts geluid) 3. Inadequaat (woorden) 4. Verward, gedesoriëteerd (zinnen) 5. Helder, georiëteerd

---

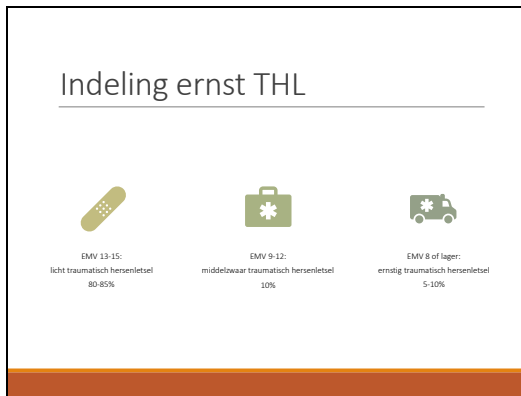

Dia 5

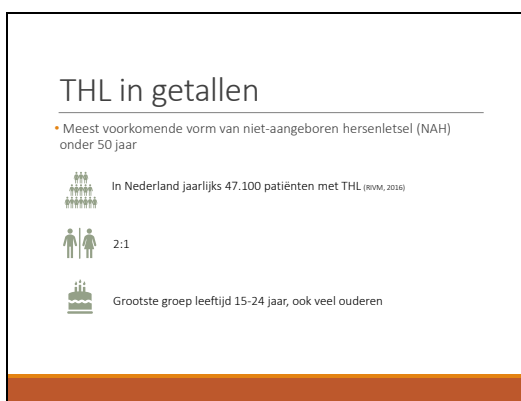

Dia 6

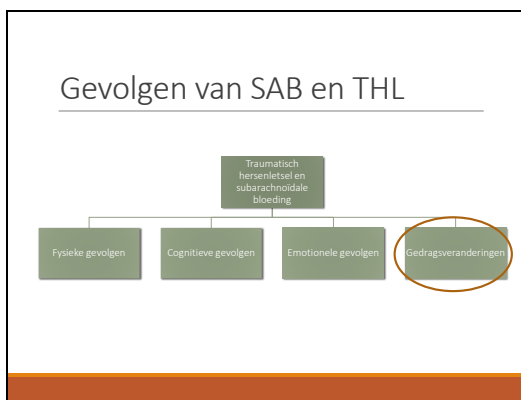

Dia 7

Dia 8

Gedragsveranderingen

- Voor familieleden van patiënten zijn gedragsveranderingen vaak een grote last, meer dan fysieke of cognitieve stoornissen (Brooks, Campbell, Springborg, Soetens, & Mehlhag, 2016; Kivits, Fekker, & Omer, 2011).
- Gedragsproblemen zijn gedragingen die een significant negatief effect hebben op het dagelijks functioneren en de kwaliteit van leven van individuen en hun naaste familieleden (Hicks et al., 2017).
  - Voorbeelden: agressie, apathie en seksueel ongepast gedrag
- Grote impact op participatie in het dagelijks leven, o.a. werk en sociale relaties

---

Dia 9

De cijfers

- 70.5% van patiënten met matig-ernstig THL hadden gedragsproblemen (Hicks et al., 2017)
  - verbale agressie
  - sociaal ongepast gedrag
  - gebrek aan initiatief
- 76% van THL patiënten heeft milde gedragsproblemen en 24% ernstige gedragsproblemen (Timmer, Jacobs, Schonherr, Spikman, & van der Naalt, 2020)
- > 50% SAB patiënten ervaart negatieve gedragsveranderingen (Buchanan, Erax, & Gopfert, 2009)

Dia 10

Zelfinzicht

- Gedragsveranderingen gaan vaak gepaard met een verminderd zelfinzicht, wat is aangetoond bij zowel THL- als SAB-patiënten (Buchanan et al., 2009; Hutter & Krietschmann-Andersmahr, 2014; Spikman & Van Der Naalt, 2010)
  - Hersenletsel patiënten met gedragsproblemen beoordelen hun sociale competentie significant beter dan hun familieleden (Bach & David, 2006)
  - Patiënten met THL hebben de neiging om gedragsproblemen te laag te rapporteren in vergelijking met fysieke of cognitieve problemen (Hart, Sherer, Whyte, Polansky, & Novack, 2004)
- De mate van zelfinzicht is niet gerelateerd aan de ernst van het hersenletsel (Bach & David, 2006)

Dia 15

Meetinstrumenten

Facial Expressions of Emotion – Stimuli and Tests (FEEST)

- Computertest voor het meten van emotieherkenning
- Boosheid, Walging, Angst, Verdriet, Blijdschap en Verbazing
- Totale score varieert van 0-60 (max. 10 per emotie)

Dia 16

Meetinstrumenten

Brock Adaptive Functioning Questionnaire (BAFQ)

• Wagenlijst voor het meten van gedragsveranderingen na hersenletsel

- Beoordeeld op 5-puntschaal
- Patiënt- en proxyversie

Subschalen:

- Impulsiviteit (7 vragen): "Maak je ongepaste opmerkingen of flap je dingen eruit die je niet had mogen zeggen?"
- Agressie (5 vragen): "Ga je met dingen gooien of dingen kapot maken als je gefrustreerd bent?"
- Sociaal gedrag (7 vragen): "Ben je een beetje te close met iemand als je met ze praat?" en "Begrip je geen grappen of verhalen die andere mensen aan het lachen maken?"
- Empathie (5 vragen): "Zou je het merken als iemand anders zich uitgeput of bezorgd voelt?"

Dia 17

Emotieherkenning

Emoties	Patiënten	Gezonde deelnemers	Z-score
Boosheid	7.5(2.0)	8.2(1.5)	-3.07*
Angst	5.6(2.3)	6.4(2.4)	-2.59*
Walging	7.1(2.4)	7.8(1.9)	-1.83
Verdriet	6.7(2.2)	7.3(1.7)	-2.22
Blijdschap	9.8(0.6)	9.9(0.5)	-.66
Verbazing	8.7(1.5)	8.9(1.1)	-.85
Totaal	45.3(7.2)	48.4(4.7)	-3.28*

- De totaalscore op emotieherkenning is voor patiënten significant lager dan voor gezonde deelnemers
- Patiënten hebben een significant lagere score dan gezonde deelnemers op het herkennen van boosheid en angst

---

Dia 18

Gedragsproblemen

Gedragsproblemen	Zelfbeoordeling (%)	Beoordeling naaste (%)	Z-score
Impulsiviteit	13.2	12.7	-.80
Agressie	13.2	11.5	-1.49
Sociaal gedrag	54.4	64.2	-2.65*
Empathie	54.4	61.2	-3.30*

- Naasten rapporteren meer problemen in sociaal gedrag en empathie dan patiënten zelf

---

Dia 19

Verband tussen emotieherkenning en gedragsproblemen

- Lagere totaalscores op emotieherkenningstaak zijn gerelateerd aan meer door naasten gerapporteerde problemen in sociaal gedrag

---

Dia 20

Toepassingen in de praktijk

- Het gebruik van emotieherkenningstests en beoordelingen van naasten in de klinische praktijk kunnen de detectie en behandeling van gedragsproblemen na hersenletsel verbeteren
- Wees bewust van mogelijke onderrapportage bij het uitvragen van gedragsveranderingen bij patiënten met hersenletsel
- Het is van belang om naasten te betrekken in de revalidatie-fase na hersenletsel vanwege het mogelijk beperkte zelfinzicht bij patiënten
- Beperkt zelfinzicht belemmert patiënten om hun beperkingen te begrijpen en te accepteren
  - Mogelijke toename van gedragsproblemen

Dia 21

T-ScEmo

- De T-ScEmo behandeling is effectief gebleken in het verbeteren van aspecten van sociale cognitie, inclusief emotieherkenning en empathie, bij THL patiënten
- Meer onderzoek naar de effectieve componenten en de generaliseerbaarheid van deze veelbelovende interventie wordt momenteel uitgevoerd

---

Dia 22

Samenvatting

- Gedragsveranderingen komen veel voor bij patiënten met THL en SAB
- Problemen in de sociale cognitie spelen een belangrijke rol bij deze gedragsveranderingen
- Een onvermogen om emoties te herkennen kan er toe leiden dat mensen hun gedrag niet adequaat aanpassen aan anderen
- Lagere scores op een emotieherkenningstaak hangen samen met meer door naasten gerapporteerde problemen in sociaal gedrag
- Er is sprake van een beperkt zelfinzicht bij THL en SAB patiënten
- Het gebruik van emotieherkenningstests en beoordelingen van naasten in de klinische praktijk kunnen de detectie en behandeling van gedragsproblemen na hersenletsel verbeteren

---

Dia 23

Gedragsveranderingen
na traumatisch
hersenletsel en
subarachnoidale
bloeding
door Lieke Jorna

HERSENLETSEL
CONGRES 2021

umco **ICONS**

The slide features a white background with a thin black border. On the left, the title 'Gedragsveranderingen na traumatisch hersenletsel en subarachnoidale bloeding' is written in a sans-serif font, with 'door Lieke Jorna' below it. To the right, the event name 'HERSENLETSEL CONGRES 2021' is displayed. A cartoon illustration shows a large, rounded blue figure with a white face and a small orange figure with a white face. The blue figure has its mouth open as if speaking to the orange figure. In the bottom left corner, there are logos for 'umco' and 'ICONS'. The bottom of the slide has a solid orange horizontal bar.
